

FÜREDI MADÁRHÁZ

Nekem sohasem volt „Balsim”, „hullámzó Balatonom”, minket „a kék Adriára” vittek nyaralni, aztán Tolnai azúrjá-
hoz szoktam, számomra a Balaton valami egészen új, amelyet még nem láttam. Most, novemberben töltöttem először
hosszabb időt a tó mellett a füredi fordítóházban. (Éppen Tolnait fordítottam „vissza” bosnyákra, azúros-véres kispró-
zákat, a könnycseppet a srebrenicai tehénke szeméből). Közben odakint piros, kék, fekete, narancs, mályvaszín bo-
gyók, rozsdás levelek, fanyar avar; néha én is könnyezek, hol a monitortól, mert csípi a szememet, hol a magam baja mi-
att. Fremd bin ich eingezogen, fremd zieh' ich wieder aus... dúdolom a Tagore sétányon, majd végestelen végig az üres
szállodasoron. Flamingó hotel, ezzel is Tolnai Ottó üzen. Vagy Ljubeta? (Nekünk is van egy titkos rózsaszín flamin-
gónk.) Zárva szinte minden, száraz falevelek a verandákon, vastag okker rétegek, itt-ott egy árva lélek söpör. A népte-
len őszi fürdővárosok sajátos melankóliája („kinn feledett nyugág”) megragad, tapadok az ősz mézébe, élvezem a só-
vár sajnóját.

Tapasztanám vissza a leveleket a fákra, hogy mire az én emberem megérkezik, legyen még rajtuk szín és levél, és ne
kopáran ágaskodjanak, ne, ne kelljen még átlépegetni a télbe. Mindig ilyen reménytelen vállalkozásokba kezdek... De
talán már kevésbé szégyellem magam miattuk. Van egy pont, amelyre rámeredve a reménytelenség valódi erő ad,
mint holmi ábránd. Csakhogy ez a pont a szemhatár különös helyén – a holnemvoltban – leledzik, s csak ritkán találok
el. Olykor tévedésből én is reménykedem.

A Balaton tág horizontja, az ég s a víz összefolyó pasztelljei, a sok-sok fehér pamacs, sáv és sík, a hosszú egyenesek ki-
váló keretet kínálnak a fentebb említett támpont kereséséhez. Olyan hely ez, ahol a nagy víz és a nagy ég – egék! – ösz-
szeolvadnak, látni, amint egymáshoz simul fönt és lent, a lehető leglágyabban, tejesen, a falusi mész halványkékes ár-
nyalatait kimasszírozva. Haloványabb türkizt sem láttam még életemben! Finom érintéseket érezni a Balaton partján,
távoli kedves ölelését szinte (nagyon távoliét!), a Balaton most magányosoknak való, melankolikusoknak az ősz és a tél
határán. Szemem fehérje, szemem kékje a tejes vízen úszik. Nem végtelen. A végtelen az azúr. A Balatonban van vala-
mi nagymamás-puha. Csakhogy a nagymami már rég meghalt. A montenegrói szirtek után (és előtt, remélem) ez itt a
szelídség akvarellje, és az idegen nyelveknek olykor a szemembe csapó hullámaiban úszva, a partra vetődve megörülök,
hogy magyar. „Magyar táj, magyar ecsettel”. Ritka madár ez az öröm, és elillanó. No de mi lenne, ha adni is tudnék eb-
ből a szerény magyar szépségből valakinek? Nyelveken szólva és a nyelvem érintéseivel? Úgy mutogatom az én crnago-
rácomnak Füredet, mintha titkot tárnék elé, valamit, ami bennem mégis, talán – a legszebb...

Az alkonyat, a merengő festő fest:

Violára a lemenő felhőket,

S a szürke fákra vérző aranyat ken...

És akkor a magasból a földre hullik egy szem feltört héjú dió – egy madár ejtette ki a csőréből. Kopp. Tátva maradt a
madár csőre. Lehajoltam, felvettem, Ljubeta zsebébe csúsztattam, és most a meglékel, ám sértetlen belül, égből poty-
tyant füredi dió ott van messze a fekete hegyek között egy költő íróasztalán, és talán, az ő nyelvén, vers születik belőle.
Legföljebb visszafordítom magyarra.

A fordítóház Füreden olyan hely, a béke szigete a fák közt, ahol alkalom adódik a fordítás transzcendenciájának át-
élésére. Koppanásokat, susogást, zizegést, szárnycsapásokat hallani. Tán még azt is hallom, hogy jön a tél, csikorognak
kint a murván a léptei. Nyelvek csapongnak. A könyvoldalal itt megpihennek, nem lapozol kapkodva. Minden ará-
nyos, ahogyan József Attila szerette volna. A padlódeszka puha léptek alatt, picinykét reccsen. Éjszaka felkapom a fe-
jem: a kapu melletti fák levelei úgy susognak, mintha megeredt volna az eső. De nem: lesétálok a széles lépcsőn a csilla-
gok alá. Itt úgy tudsz fordítani, hogy a suttogásokra, zörejekre, a csillagok perzenésére is van figyelmed; a szöveg fehér-
jében szállongó neszekre. Tudni lehet, hogy nem szavakat raksz át egyik nyelvből a másik nyelvbe. Hanem a lélegzet-
vételt, egy lény ritmusát veszed s viszed át. Tónust, amiben szív és ész együtt szólal.

A Szívkórház melletti Kiserdőben éjszaka koromsötét zugokra lelsz. Ráhajtod a fejed Ljubeta szívére, a pulóveren
át is hallani, ahogy üt. Aztán sokáig nézitek a fekete tavon a kacsák ismeretlen rendnek engedelmeskedő siklótáncát.

Párok keletkeznek, bomlanak fel, csoportok alakulnak ki és szélednek szét a legnagyobb csendben, éji lassúsággal. Ezek is idegen nyelvű mondatok, kacsanyelven. Ugyan mire készülnek ők most? A vízben bál van? Minden este bál van? Előfordul persze, hogy a fordítás sehogy sem megy, az istenért sem lehet elmondani valamit, a kutyaúristenit például, ezt sem lehet lefordítani, a Héja-nász az avaront sem – nem tudom elmagyarázni, nem az vagyok, akinek gondol, nem fér bele a zordon férfiagyába! Beletörök a bicskám, fordítsd ezt le! Elmúlik az ember élete, mire megtanul közvetíteni a nyelvek között, szétválasztani és kötni a diskurzusokat, kulturális csomót türelemmel bogozni, és egymás húsába nem beletépni. Visszajogva, sírva, kergetőzve... Elég egy szó, és repülnek a tollak.

Nem értjük egymást. Nincs közös nyelvünk. Mindenki mondja a magáét. Az értelemért megverekszünk. Szólj egy szót, és meggyógyul az én lelkem... Hej, de nehéz eltalálni. Súlyos szótárak tornyosulnak mellettem, hömpölyög az internet, és nem tudom. A torkomon akadt. A szó helyén sötétség tömörül. A sötétségben megátalkodottság. Abban meg a rettegés, mely minden nyelven beszél egyszerre. Ljubav je strašna stvar. Nem csak hogy iszonyú minden angyal, hanem „a szerelem rettenetes dolog”, fordítom Danilo Kišt, aki egy süket orosz öregember jelbeszédét adja át (Lant és sebhelyek). „Mit mondjak? Mások szerelmi tapasztalatából nem lehet tanulni. Férfi és nő minden egyes találkozása úgy kezdődik, mintha az első találkozás lenne kerek e világon. Mintha Ádám és Éva óta nem lett volna milliárd és milliárd ilyen találkozás. Nos, látja, a szerelem tapasztalata nem átvihető. Ez nagy baj. És nagy szerencse. Így rendezte el az Isten.”

A fordítás egyúttal küzdelem, ösbeidegződések munkálnak a nyelvekben, mondhatni, kultúrák ősisége jut a szó soros értelmében kifejezésre, amit csak a másik tükrében látni meg; ez az a pillanat, amikor megrezen a fordító, és már-már hitét veszti. Bože! Az át nem vihető tapasztalat kondul meg ilyenkor. Mennyi harangszó! – csodálkozik Ljubeta, mikor én alig is hallom ezt a Magyarországot. Mennyi feszület! – mikor én alig is látom. A keresztet is másként vetjük. Pont fordítva.

Kezdhethük előlről, az oldalbordától.

Az arácsi Gombás kúria, 1982, rézkarc